

Posudek na diplomovou práci Daniely Rosolové *Mezi monologem a dialogem: Rozbor Buberova spisu Já a Ty*

Jakub Jirsa

Daniela Rosolová (dále autorka) se pokusila zhodnotit nelehkého úkolu: podat systematický a kritický výklad Buberova díla *Já a Ty*. Toto dílo odmítl vykládat a tematizovat sám jeho autor, který – jak autorka uvádí – jej považoval za plod inspirace (viz s. 12). Je tedy zřejmé, že Buberův spis bude pro systematickou a kritickou interpretaci velmi náročným materiálem.

Autorka věnuje první kapitulu metodologickým úvahám o přístupu k *Já a Ty* (s. 8-17) a naváže pečlivým faktografickým úvodem o životě Martina Bubera, duchovním kontextu jeho díla a recepci spisu *Já a Ty* v Čechách i v zahraničí (s. 18-37). Tyto první kapitoly jsou pečlivě vypracovány, autorka přesvědčivě dokládá svá tvrzení a čtenáře seznamuje s potřebnými předpoklady následující interpretace. K těmto pasážím nemám žádné zásadní připomínky, jde o přehledný a stručný úvod k životu a dílu Martina Bubera.

Třetí kapitola (s. 38-72) je pak samotnou interpretací Buberova spisu. Autorka se nejprve věnuje motivu dialogu (s. 38-41), jehož předlohu nachází v biblickém oslovení člověka Bohem. Správně rozlišuje mezi zvukem „ty“ a skutečným slovem „ty“ (tj. pouhým pojmem a způsobem bytostného vztahu). Následuje rozbor skutečnosti (s. 42-44) a neskutečnosti jakožto neangažovanosti či nenaplněnosti života (s. 44-46). Konečně v následující kapitole se dostává k interpretaci „jsoucího jakožto poměru“, tj. k analýze dvou základních modů Já-Ty a Já-Ono (s. 46-49), mimo které nemůže podle Bubera Já existovat (s. 47). Práce pokračuje výkladem o absolutní přednosti vztahu před substanciálním určením (s. 50-52). Po krátké pasáži o vzájemném vztahu „světů“ Já-Ty a Já-Ono přichází podle mne asi nejzdařilejší kapitola o čase a časovosti (s. 53-57). Naopak kapitola pojednávající o kritice pojmu zkušenosti (s. 58-63) je méně jasná: autorka sice opakovaně vyzdvihuje Theunissenovu interpretaci založenou na pojmu „mezi“, to však čtenáři nepomáhá do tohoto konceptu proniknout a jeho smysl je stále temný. Epistemologické téma přechází i do následující kapitoly, ve které se autorka věnuje srovnání intencionality (ve fenomenologickém slova smyslu) a Buberova pojetí vztahu (s. 63-67). Tato kapitola přirozeně ústí do úvahy o vzájemnosti (s. 67-69), ve které se ukazuje zakotvenost celé Buberovy úvahy ve vztahu mezi člověkem a Bohem. Kapitola věnovaná morálním aspektům (s. 69-71) je opět značně problematičtější; Buber podle mne nekoncepce *Já a Ty* jako spis z oblasti praktické filosofie. Domnívám se, že jeho zájem je primárně metafyzický, i když velmi kritický k dobové metafyzice a zřejmě i vůči celé její tradici (to však v žádném případě neznamená, že text pokládám za systematický výklad konkurenčního metafyzického systému). Důsledky Buberova přístupu v praktické filosofii jsou velmi problematičtější, viz např. tematizaci zlého člověka: „Člověk se nezprostil odpovědnosti ... Mravním soudům učinil ovšem navždy konec: „zlý“ člověk, to je prostě někdo, komu je více třeba lásky“.¹ I zde však Buber svoji úvahu zasazuje do širšího metafyzického rámce stvoření a účasti člověka ve světě; nejsem si tedy jist, zda můžeme sókratovskou otázku „Jak se má žít?“ ztotožňovat s Buberovou otázkou „Jak žít skutečný život?“, resp. „Co to je skutečný život?“. Závěrečná sekce se pak věnuje věčnému Ty, tj. našemu vztahu k Bohu (s. 71-72).

---

¹ Martin Buber, *Já a Ty*, Praha 1969, s. 94.

Nejjasnější interpretace Buberových základních konceptů čtenář nalezne shrnuté v závěru práce (s. 73-81), kde autorka postupně prochází jednotlivé aspekty obou modů a podává jejich stručnou (leč podle mne přesnou) charakteristiku. Těchto několik stránek závěru pokládám za jasný doklad, že autorka tématu dobře porozuměla a dokáže v Buberově (místy až mystickém) spisu odhalit základní principy jeho filosofie.

K samotné interpretaci mám jednu obecnou otázku týkající se struktury práce a způsobu interpretace a několik partikulárních otázek ke specifickým problémům.

Samotný text spisu *Já a Ty* nemá jednoduchou strukturu, je psán formou krátkých úvah (či dokonce postřehů), avšak je rozdělen do tří oddílů a toto rozdělení podle mne plní důležitou funkci, protože odpovídá třem pojmům Já – svět – Bůh. Zajímalo by mne tedy, jak autorka rozumí vnitřní strukturu spisu na těchto dvou úrovních: (i) jaký je podle ní vzájemný vztah jednotlivých postřehů v rámci oddílů (je zde nějaká souvislost, je možné chápat spis jako více či méně souvislý výklad atd.) a (ii) hraje podle ní nějakou roli rozdělení spisu do tří oddílů (v práci není nijak zohledněno)?

V autorčině interpretaci dále postrádám uspokojující výklad kontroverzní teze, že „zkušenost je ve mně“ (s. 64). Přitom jde evidentně o klíčové téma, se kterým Buber pracuje. Občas mi přijde, že autorka sklouzává do přístupu, který v úvodu kritizuje, tj. vysvětlovat nejasné pasáže Buberova spisu ještě nejasnějšími. Např. citace „Ono je věčná kukla, Ty věčný motýl“ (s. 52) tento přístup perfektně ilustruje. Jde o krásný obraz, ale je zcela nejasné, jak může přispět k pochopení vzájemné prostupnosti hranic mezi Já-Ty a Já-Ono. Ostatně tato dvě základní slova, jak jim Buber říká, zůstávají paradoxně stranou výkladu: co tato slova označují? Náš dvojí možný přístup ke světu? Náš dvojí možný způsob pobývání ve světě (řečeno heideggerovským slovníkem)?

Autorka také značně nekriticky přejímá Buberovy úvahy z oblasti psychologie, pediatrie či antropologie. Vzhledem k době vzniku textu a k jeho povaze bych zde byl opatrnější; Buber byl jistě v těchto oblastech vzdělán, ale i tak jeho vzdělání nutně odpovídá době sepsání spisu, kdy byla zejm. antropologie a pediatrie ... „v plenkách“.

Poněkud dvojznačně končí autorčina interpretace vztahu dialogu mezi lidmi a dialogu člověka s Bohem; autorka hovoří nejprve o totožnosti a vzápětí o tom, že dialog mezi lidmi je zahrnut do dialogu s Bohem (s. 72). Zde je podle mne třeba tento vztah vyjasnit.

Práci hodnotím jako **velmi dobrou**; nicméně samozřejmě připouštím, že výsledná známka je výsledkem obhajoby a doufám v její zlepšení. Jsem totiž přesvědčen, že toto hodnocení je dáno také samotným tématem – autorka mohla pracovat sebelépe, podle mého názoru samotný text *Já a Ty* však není určen ke kritické a systematické interpretaci a obdobným pokusům se vzpírá. Buberův text lze bezesporu použít jako zdroj inspirace pro vlastní myšlení či popisovat jeho vliv ve filosofii dvacátého století (což autorka přesvědčivě ukazuje). Nicméně při interpretaci je podle mne třeba postupovat spíše jako v případě orfických zlomků než jako v případě Aristotelovy *Metafyziky*.

Praha 12.9.2011

Jakub Jirsa